

Makalenin Türü/ Article Type : Araştırma Makalesi/ Research Article
Geliş Tarihi/ Date Received : 12.04.2023
Kabul Tarihi/ Date Accepted : 27.06.2023
Yayın Tarihi/ Date Published : 30.06.2023
Yayın Sezonu/ Pub Date Season : Bahar/ Spring

Siyasal Yaşam Açısından Biyografi Yazını: "Plutarch's Lives" İncelemesi*

Gamze KAVAK** & Ümmühan KAYGISIZ***

Anahtar Kelimeler:

Plutarkhos,
Paralel Yaşamlar,
Biyografi,
Karşılaştırma,
Yunan,

ÖZ

MS 105-115 yılları arasında yazıldığı düşünülen bu seri 23 çift ve 4 tekli biyografiyi kapsamaktadır. Plutarkhos'un Lives serisinde Antik Yunan ve Roma'da popüler devlet adamlarını, tarih boyunca ön plana çıkmış ve tarihte iz bırakmış günümüzde okullarda stratejileri okutulan generaller, askeri kumandanlar, dönemin en ünlü hatipleri, liderler ve filozoflar yaygın ve nadir özellikleriyle ele alınmış, eşleştirilip kıyas edilmiştir. Çalışmanın amacı, Plutarkhos'un Lives'ini temel referans olarak siyaset bilminde bulunan temel kavramları, yaklaşımları, ideolojileri ve siyasal kurumları ortaya çıkarmak ve siyaset bilminde biyografi yazınının kaynaklık oluşturucu rolünü vurgulamaktır. İçerik analizi ile toplanan veriler ayrıntılı olarak incelenmiştir. Ayrıntılı metin analizi yapılmış ve bu bilgilerden yeni bir bütünlük oluşturulmuştur. Bulgular genel anlamda demokrasi, siyasal otoritenin merkezileştirilmesi, sınıf ayrımı, kadın ve aileye dair yasalar, tiranlık, adalet, toplumsal sınıflandırma, yargısız infaz, makyavelizm, aristokrasi, ütöpik sosyalizm gibi siyaset bilminde öne çıkan temel kavramlar, ideoloji, hukuk, halk idaresi, devlet yönetimi ve askeri bağlam gibi diğer açılardan önemli veriler sağlamaktadır.

Biographic Article in Terms of Political Life: "Plutarch's Lives" Review

Keywords:

Plutarch,
Parallel Lives,
Biography,
Comparison,
Greek.

ABSTRACT

This series, which is thought to have been written between 105-115 AD, includes 23 double and 4 single biographies. In Plutarch's Lives series, popular statesmen in Ancient Greece and Rome, generals, military commanders, the most famous orators of the period, leaders and philosophers, who have come to the fore throughout history and left their mark in history, whose strategies are taught in schools today, are discussed with their common and rare characteristics, matched and compared. The aim of the study is to reveal the basic concepts, approaches, ideologies and political institutions in political science by taking Plutarch's Lives as a main reference and to emphasize the source-forming role of biography in political science. The data collected through content analysis were examined in detail. Detailed text analysis was made and a new integrity was created from this information. The findings, in general, include democracy, centralization of political authority, class segregation, laws on women and family, tyranny, justice, social classification, extrajudicial execution, machiavellianism, aristocracy, utopian socialism, key concepts in political science, ideology, law, public administration, state. It provides important data from other aspects, such as management and military context

* Bu çalışma Doç. Dr. Ümmühan KAYGISIZ danışmanlığında 2023 yılında tamamlanan aynı başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

** Yüksek Lisans Mezunu, gamzekavak@hotmail.com ORCID ID: 0000-0001-6279-8618

*** Doç. Dr. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, ukaygisiz@mehmetakif.edu.tr ORCID ID: 0000-0003-0418-0144

1. GİRİŞ

Plutarkhos Paralel Hayatlar serisinde Antik Yunan ve Roma'da öne çıkmış devlet adamlarını, tarihte iz bırakmış günümüzde okullarda stratejileri halen okutulan generalleri ve dönemin en ünlü hatiplerini ele almıştır. Bazı biyografilerde ünlü bir Yunanı ona denk düşen ünlü bir Romalıyla eşleştirip, her birinin yaşamını detaylıca anlattıktan sonra yaşam çiftini karşılaştırmayla bitirmektedir. Bazı biyografilerde ise yalnızca eşleştirilen kişilerin hayatları anlatılmıştır, ayrıca bir karşılaştırma bölümüne yer verilmemiştir. Burada çıkarım okuyucuya bırakılmıştır. Dört kişinin hayatını da karşılaştırmaya gitmeden tekli biyografi olarak yazmıştır (Pers kralı I. Artarkserkses, üçüncü yüzyılda yaşamış Yunan devlet adamı Aratos, Roma imparatorları Galba ve Otho). Bunun nedenine dair güçlü bir kanıt görülemez. Sadece Agis ile Kleomenes çiftini iki Yunanlı ve Tiberius ile Gaius Gracchus (Gracchus Kardeşler) çiftini iki Romalı olarak kaleme almıştır.

Paralel Yaşamlar'ın genel yapısı kabaca şu başlıklar altında çözümlenebilir: Giriş (bazı biyografilerde giriş bölümüne yer verilmemesi giriş kısımlarının zaman içerisinde kaybolmuş olabileceğini düşündürmektedir), çocukluk yaşamı (pedagolojiyle olan teması da gözlemlemek mümkündür), eğitim, yetişkinlik, kamu hayatı, öne çıkış, savaşlar, kader ve tutumlarda değişim, ölüm, karşılaştırma (bazı eserlerde).

Paralel Yaşamlar'ı önemli kılan bir diğer etmen karakter betimlemesidir. Ele aldığı kişilerin karakterleri ve yaşamı üzerine derin irdemeler yer almaktadır. Bazı biyografilerde ele alınan karakterlerin fiziksel ve kişilik özellikleri üzerinde de durulmaktadır. Aktardığı kişilerin yaptıkları işler arasından önemli gördüklerini aktarırken daha ileri gitmemesinin nedenini bilgisizliğinden değil, tarihçi olmamasına ve eserlerin bir yaşam özeti niteliğinde oluşuna dayandırmaktadır. Plutarkhos seçtiği kişileri bir misafir gibi kabul edip kendini onların yaşamlarını paylaşan biri olarak görmüştür.

Paralel Yaşamlar'a konu ettiği kişileri nasıl seçtiği ve tasarısını nasıl geliştirdiği bilinmemektedir. Başka bir ifade ile Plutarkhos "Paralel Hayatlar" düşüncesini bir tasarı sonucu oluşturmuş değildir, zamanla geliştirmiş ve sonrasında ona bilinçli olarak yönelmiştir. Yazarın amacı ilkin okuyucusunu hoşnut etmek, sonra da ona siyaset, ahlak ve erdem ile ilgili örnekler sunmaktır. Eserlerin incelemesinden anlaşıldığına göre, konu ettiği Yunan ve Romalı karakterleri zaman dizinsel bir sıra izlemeden yazmıştır.

Tarih değil yaşam yazdığını belirten Plutarkhos'un kendisini tarihçi olarak görmediği anlaşılmaktadır. Biyografi en temel ifade ile "bir kişinin hayatının doğumundan ölümüne dek yapılan dökümdür" (Momigliano 1993: 11). Ancak, eserlerin hiçbirisinde kişilerin hayatı doğduğu günden öldüğü tarihe dek sistematik bir şekilde aktarılmamıştır. Örneğin; Galba'da Galba'nın soyu, özel yaşamı ve Vindex isyanı öncesindeki devlet kariyerine ilişkin pek az anlatı bulunmaktadır.

Karşılaştırdığı kişilere yazmış olduğu karşılaştırma bölümleri Paralel Yaşamlar'ın ayırt edici özelliklerinden biridir. Elbette ondan daha önce bireyleri karşılaştırarak anlatmış başka yazarlar yer almaktadır. Ancak Plutarkhos'ta karşılaştırma onun biyografilerini önemli ölçüde başka yazarlarından farklılaştırmaktadır. Anlatıya çok renk katmamıştır, anlatıda öykülemeye bilgi de katmıştır, anlatıda hem övgü hem de yermeye yer verilmiştir.

Paralel Yaşamlar'da konuların detayına yararlanılan kaynak ölçüsünde inilebilmiştir. Kaynaklar ise genelde çeşitlilik göstermektedir. Klasik dönem ve sonrası yaşayan kişilerin tanıtımında, bu kişilerin kendi kitaplarından yararlanılmıştır. Örneğin Antonius'ta Antonius'un kendisinin yazdığı biyografi kitabına değinilmektedir. Cicero'nun nutuklarından (özellikle Antonius'un tanıtımının ilk yarısında) büyük ölçüde yararlandığı görülmektedir. Bunun yanında kaynak olarak tarihçilerin, anı yazarlarının ve peripatetik öykü anlatıcılarının eserlerine başvurulduğu bilinmektedir.

Bazı uyumsuzluklarla da karşılaşılabilir. Roma ve Yunan dünyasının iki büyük hatibi Cicero ve Demosthenes'in karşılaştırmasında edebi açıdan eleştirmesini beklediğimiz bir sırada, Plutarkhos'un bundan kaçındığı görülmektedir. Yazar tarafından bu konuda ileri sürülen neden ise

Roma'da belli kamu işleri ile görevlendirilmesi sebebiyle (Demosthenes'e sunuş yazısında kendisinin belirttiği gibi) öğrenmeye zaman bulamadığı Latince bilgisinin yetersiz oluşudur. Fakat Yunanca Roma'da yazın sanatıyla ilgilenen elit kesimin diliydi ve kent eğitilmiş Yunanlılara, özellikle felsefecilere kucaklarını açmıştı. Dolayısıyla Romalı karakterler için de Yunanca kaynakları kullanmıştır (Plutark, 2011: 7).

1.1. Kuramsal Çerçeve

Paralel Hayatlar serisi üzerine siyaset bilimi bağlamında yazılmış, tamamını kapsayan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Tarihte öne çıkmış kişilerin basılı kaynaklarının var oluşu, diğer kişilerde ise yalnızca çevrimiçi kaynaklara ulaşılabilir oluşu kaynak kısıtlılığına sebep olmaktadır. 50 farklı kişinin hayatı ve önemi aktarıldığından eser oldukça detaylı ve kapsamlıdır. Dolayısı ile kişileri tek tek ele alarak Plutarkhos'un savları ve anlatımı ile doğrulamak başlı başına bir çalışma konusu olduğundan konunun büyüklüğü kısıtlılık oluşturmaktadır. Ele alınan bir kişi aynı dönemde yaşamamış dahi olsa başka bir kişinin biyografisinde yer almaktadır. Bu durum konuyu karmaşık hale getirdiğinden bir kısıt oluşturmıştır. Bu minvalde çalışma da yalnızca paralel hayatlar serisi referans alınmıştır. Kişilerle ilgili bireysel araştırmalara gidilmemiştir.

Biyografi Yazını ve Plutarkhos

Mestrius Plutarchus, MS 46 yılında, Boiotia'nın Khaironeia şehrinde doğmuştur. Yaklaşık MS 120'de öldüğüne inanılır. Plutarkhos Yunan tarihçi, biyografi ve deneme yazarıdır. Biyografi türünün babası kabul edilir (Plutarkhos, 2021: VII). Ailesi soylu ve zengin olması sebebiyle iyi bir eğitim görmüştür. Büyük babası Lamprias ve büyük büyük babası Nikarkhos tarafından büyütülmüştür. Onlardan çok şey öğrendiğini aktaran Plutarkhos, babasından övgü ile bahsetmektedir fakat adını hiç anmamıştır (Plutarkhos: 2020: V). O dönemde hem Yunanlılar hem de Romalılar için cazibe merkezi olan Atina'da eğitim almıştır ve bir Aristotelesçi olan ve Atina'ya yerleşmeden önce İskenderiye'de dersler veren Mısırlı Ammonius'un öğrencisi olmuştur (Plutark, 2011: 7). Retorik, matematik ve Platoncu felsefe dersleri almıştır ve bu derslerde başarı kazandığı bildirilmiştir. Sürekli okuyarak kendini geliştirmiş, İtalya, Mısır ve Anadolu'yu da ziyaret etmiştir. Her gittiği yerde araştırmalar yapmış, edindiği bilgileri insanlara konuşmalar yaparak aktarmıştır (Plutarkhos, 2021: VII). Zengin bir Khaironeialı'nın kızı Timoksene ile evlenmiştir. Eserlerinde dört oğlundan bahseder. Tek kızı küçük yaşta hayatını kaybetmiştir (Plutarkhos, 2021: VIII). Hem varlıklı hem de köklü bir aileden gelmiş olması eğitimini filozoflar kenti Atina'da tamamlamasını ve de gelenek olduğu üzere ülkesine hizmet etmesini sağlamıştır.

Karakteri ve kültürü ile herkesin saygısını ve sevgisini kazanmıştır. Atina ve Roma'da yaşayabilecek düzeyde iken Khaironeia'da kalmayı tercih etmiştir. Böylelikle memleketinin adını tüm dünyaya duyurmuştur (Plutarkhos, 2021: VII). Bunu Demosthenes kitabının ikinci paragrafında geçen "ben küçük bir şehirde doğdum, ama daha da küçülmemesi için orada kalmaya karar verdim" cümlesinden anlayabiliriz. İnsanın nerede yaşadığının değil, kendini nasıl geliştirdiğini önemli olduğuna inandığını şu paragrafta açıkça görürüz: "şayet yaşam ya da düşünme tarzında yüksek standartlara ulaşamıyorsak, bu vatanımızın küçüklüğü ile değil, kişisel yetersizlik ile alakalıdır" der (Plutarkhos, 2021: 3).

Memleketinde en yüksek makamlara getirilmiştir. O dönem Roma istilası altındaki Khaironeia adına birçok kez Roma'ya elçi olarak gönderilmiştir. Bu ziyaretleri sırasında dönemin egemen ve saygın kesimleri ile tanışabilmiştir. Bilgi ve erdemi ile imparatorları dahi etkilemiştir. Yunan kültürünü temsil eden biri olarak saygılarını kazanmıştır. Suda ansiklopedisine göre konsül ünvanı verilmiştir ve İlyria valilerine de eyaletlerini yönetmede öğütlerini dinlemeleri buyurulmuştur. Hadrianus ise Plutarkhos'u Akhaia eyaletine procurator atamıştır (Plutarkhos, 2021: 8).

Khaironeia'da Platon'un Akademia'sına benzer bir okul kurmuştur ve daha çok ahlak konularını işlemiştir. Aynı zamanda okulda Pithagoras, Sokrates ve Platon'un felsefesi incelenmiştir. Özel hayatında da etkisi olan yüksek ahlak ilkesini gençlere de aşılama çalışmıştır (Plutarkhos: 2020: VI).

Akabinde Eski Yunan filozoflarının eserlerini saygıyla ve titizlikle okuyup incelemiş, atalarının dini inançlarına bağlı kalmıştır. Geleneklerini ve anıtlarını elinden geldiğince korumaya çalışmıştır. Daha sonra onurlu mevkilerin en büyüğüne layık görülerek 95'ten ölümüne dek Delphoi Tapınağı'nın hem mali hem de dinsel sorumlulukları olan rahiplik görevini üstlenmiştir (Plutarkhos: 2020: VI-VII).

Plutarkhos'un bakış açısı genellikle ahlaksaldır ve felsefesinin temelini insanoğlunun uygun davranışı üzerine düşünme oluşturmaktadır. Plutarkhos'da kişiler yalnızca erdemleri bakımından değil aynı zamanda kusurları bakımından da değerlendirilir; değerlendirilirken ne erdemler abartılır ne de kusurlar göz ardı edilir. Kusurların anlatılması erdemlerin anlatılması kadar önemlidir. Bilindiği üzere muhafazakârlık pek çok bakımdan insanın kusurluluğuna dair bir felsefedir ve ona göre insan yaradılışı mükemmellikten uzaktır. Ancak öz disiplin ve felsefe ile erdem içerisinde büyüyebilir.

Ahlak dışı veya suçlu davranışın kökenlerinin bireyde aranması gerektiği noktasında muhafazakâr ideolojiden ayrılır. Bireysel olarak kişileri incelerken o kişinin gerçek değerini evrensel bir insan doğası karşısında ölçmektedir. Hobbesçu bir insan doğası görüşüne varan bir çizgide değildir. Bireyleri erdemleri bakımından ele alırken yaşadığı dönem ve koşullar içerisinde değerlendirmiştir. Örneğin Diktatör Sulla'nın hükümet biçimini değiştirirken silah zoruna başvurmasından ve iktidarı ele geçirmek için başvurduğu şiddet yollarından ötürü onu suçlamamaktadır. İnsanın ve insanlığın öze ilgili olarak rasyonel doğasına güçlü bir inancı vardır. Vicdan, adalet, erdem gibi değerlerin zıtları ile kavgalarının toplum yaşamının dinamiğini belirlediği bir dönemin iyimser ve insanlığa saygı duyan bir çözümlemesini üretmektedir (Plutark, 2011: 8).

Plutarkhos'un eserleri iki büyük öbeğe ayrılmaktadır: Ethika (Latince Moralia) ve Paralel Hayatlar (Paralleloi Bioi). Ethika'da insanların ilgilenebileceği her alanı felsefi açıdan incelemiştir. Çocuk Eğitimi, Kadınların Erdemi, Erdem ve Şans, Gençlerin Eğitiminde Şiirin Rolü, Para Hırsı, Dalkavukluk, Güzellik Hakkında, Müzik Hakkında, Monarşi, Demokrasi ve Oligarşi Hakkında, Evlilik Hakkında, On Hatibin Hayatı, Antik Dönemin Yedi Bilgesinin Sempozyumu gibi kitapların yer aldığı 85 eserden oluşmaktadır. Görüldüğü gibi müzikten siyasete onun ilgi alanı oldukça geniştir. Ancak adını dünyaya duyuran ve kendinden sonraki dönemleri en çok etkileyen Paralel Hayatlar olmuştur (Plutarkhos, 2021: IX). 105-115 yılları arasında yazıldığı tahmin edilen Paralel Hayatlar serisinde tarihin ileri gelen kişilerinin biyografilerini ele alarak karşılaştırmıştır. Ağırlıklı olarak Yunan ve Romalı olan bu kişileri kıyaslama yoluna gitmiştir. Roma egemenliği altındaki Yunanistan'da yazılan bu eserler adeta dönemin koşullarını yansıtmaktadır. Paralel Hayatlar'ın önemi yalnızca siyasal yaşam açısından kıymetli bilgiler içermesi değil aynı zamanda o dönemin zengin mirasının taşıyıcısı olmalarıdır.

Plutarkhos okuduğu kitap sayısı ve edindiği bilgilerle yaşadığı dönemden bugüne dek herkeste hayranlık uyandırmaktadır. Bilgi kaynaklarını belirtmekten kaçınmamıştır ve eserlerinde birçok yazardan bahsetmektedir. İlk dönemler için Herodotos, Tukidides gibi daha sonraki dönemler içinde İeronymos, Kardianos ve özellikle Plybios'a başvurmuştur. Romalılar için de Yunan kaynaklarını kullanmıştır (Plutarkhos, 2021: XI).

Plutarkhos tarihçi olmadığını ve olmak da istemediğini her fırsatta dile getirir. Onun için önemli olan bir olayın ne zaman meydana geldiği değil nedenleri, sonuçları ve kişinin üstünde bıraktığı etkilerdir. Serinin kurgusu birbirine çok benzerdir. Önce ele alınan kişinin ailesinden, çocukluğundan ve aldığı eğitimden bahsedilir. Sonra gençliği, yaptığı işler ve kişiliği anlatılır, sonunda da ölümü ve onu izleyen olaylar sıralanır. Çoğunda iki kişiyi kıyaslayan karşılaştırmalara yer verilir. Hem dili hem de yaklaşımı açısından heyecanla okunan unutulmaz eserler bırakmıştır. Bildiklerini yalın bir dille yoğurmadan, adeta bir roman gibi geniş kitlelere ulaştırmayı başarmıştır. Adamandios Korais, Plutarkhos'un eserini bir cümlede şöyle özetler: "Çiçekleri görüp koklayan birçok canlıdan yalnızca arının bal yapabilmesi gibi, bilgi sahibi olan birçok kişiden yalnızca filozof Plutarkhos böyle bir eser verebilirdi." (Plutarkhos, 2021: XI).

2. YÖNTEM

Temel amaç, Paralel Hayatları temel referans olarak siyaset bilminde bulunan temel kavramları, yaklaşımları, ideolojileri ve siyasal kurumları ortaya çıkarmak ve siyaset bilminde biyografi yazınının kaynaklık oluşturu rolünü vurgulamaktır. Ayrıca konuya ilişkin bir farkındalık oluşturma ve merak duygusu temel öncelik olmuştur. Veriler toplanmış ve toplanan veriler sınıflandırılmıştır. Raporlaştırılan veriler ile birlikte çalışma tasarlanmıştır. Araştırma ile ilgili bilgiler içeren yazılı ve çevrimiçi kaynaklardan ayrıntılı metin analizi yapılmıştır ve bu bilgilerden yeni bir bütünlük oluşturulmuştur. İçerik analizi ile toplanan veriler daha ayrıntılı incelenmiştir.

Bu çalışmanın seri üzerine yapılmış en kapsamlı çalışma olduğu düşünülmektedir. Konuyu anlamlandırması açısından, eserin yalnızca bir felsefi ve edebi eser değil aynı zamanda siyaset bilimine de kaynak oluşturan bir eser olduğu vurgulanmıştır. Bu alanda daha önce pek çalışılmamış olması sebebiyle bu çalışmanın daha sonra yapılacak olan çalışmalara rehberlik edeceği varsayılmaktadır.

3. BULGULAR

Bu bölümde Paralel Hayatlar serisini incelerken edinilen bilgilerden çıkarımlar yapılarak derli toplu bilgilere ve anahtar kavramlara yer verilmiştir. Bireysel anlamda kişilerin araştırmasına gidilmemiştir.

23 çift ve 4 tek toplamda 50 farklı kişiye dair biyografiyi kapsayan bu serinin 21 çiftinde bir Yunan ile bir Romalı, bir eserde iki Romalı, bir eserde iki Yunanlı birlikte ve dört kişinin hayatı tek tek ele alınmıştır. Plutarkhos'un ele aldığı hayatların tarihsel olarak en erken döneme rastlayanları Lykurgos ve Numa ile Theseus ve Romulus; ikinci en erken Solon ve Publicola'ya ait biyografilerdir. Tarihsel olarak en geç Yunan karakter Philopoimen'dir. Yunanlı 23 karakter ağırlıklı olarak Klasik-Erken Hellenistik dönemlerdendir. Romalı karakterler genellikle Geç Cumhuriyet Dönemi'nden seçilmiştir. Romalı karakterler arasındaki en geç Romalı kişi cumhuriyetin son yıllarında yaşamış olan Marcus Antonius'tur. Karakterlerin dağılımı ve günümüze ulaşabilen bioslar aşağıda detaylı bir şekilde verilmiştir.

Tablo 1. Paralel Hayatlar içerik ve karakter detaylandırılmış dağılım

	Yunan (Atina)	Roma
1	Theseus	Romulus
2	Solon	Publicola
3	Themistokles	Camillus
4	Perikles	Fabius Maximus
5	Alkibiades	Coriolanus
6	Aristeides	Marcus Cato (The Elder)
7	Kimon	Lucullus
8	Nikias	Crassus
9	Phokion	Cato (The Younger)
10	Demosthenes	Cicero

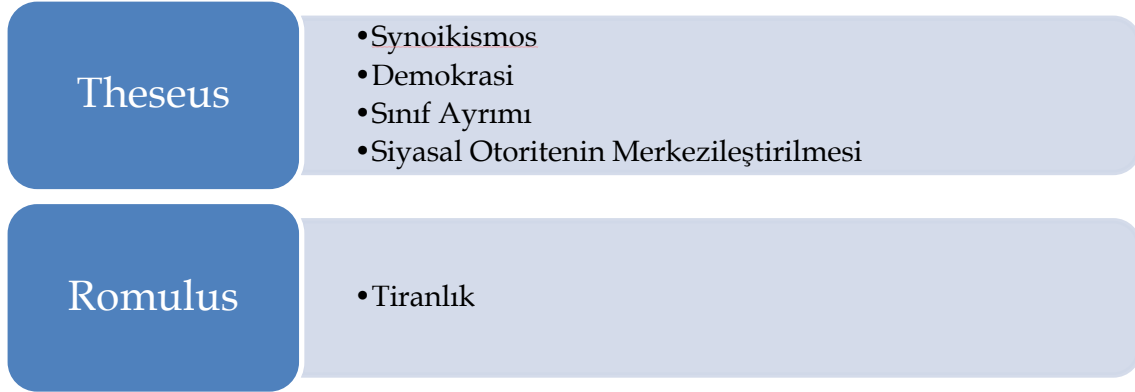
Tablo 1. devamı

Yunan (Sparta)		Roma
1	Lykurgos	Numa
2	Lysandros	Sulla
3	Agessilaos	Pompeius
Yunan (Makedon)		Roma
1	Eumenes	Quintus Sertorius
2	Demetrios	Marcus Antonius
3	Aleksandros	Caesar
Diğer Yunanlılar		Roma
1	Thebaili Pelopidas	Marcellus
2	Korinthoslu Timoleon	Aemilius Paulus
3	İlyriyalı Pyrrhos	Gaius Marius
4	Syrakusalı Dion	Brutus
5	Arkadialı Philopoimen	Titus Flamininus
Yunan (Sparta)		Roma
1	Agis	Kleomenes
Roma		Roma
1	Tiberius Gracchus	Gaius Gracchus
Tekli Bioslar (Roma)		Roma
1	Galba	
2	Otho	
Diğer Tekli Bioslar (Roma)		Roma
1	Tarsuslu Aratos	
2	Pers Kralı I. Artarkserkses	

Bazı eserlerinde her iki çiftten sadece ilkinin hayatını vererek standart bir konu sıralaması izlemektedir: eğitimi, ailesi, kişiliği, görünüşü gibi bilgiler verir. Bazılarında ise daha ilk biyografide ikinci biyografideki kişi ile kıyasa giderek özet niteliğinde bir giriş yapar. Özet niteliğinde yaptığı girişlerde hayatları tek tek değil bir bütün olarak ele alır. Onun bu anlatım şeklinde kronolojik bir sıralama gözetilmez. Yetişkinlik döneminden bahsederken bir anda çocukluğunda yaşadığı bir deneyime geçiş yapabilir. Yazar insanın karakter oluşumunda çocukluk döneminin etkisi olduğuna inandığı için hemen hemen her kişide erken çocukluk dönemine, eğitim şekline, sürecine ve kim

tarafından verildiğine değinmeye özen göstermiştir. Onun pedagojik teması hemen hemen tüm biyografilerde gözlemlenebilir. Karakterlerinin gelişimlerinin ahlaki gelişimlerini nasıl etkilediğini de her fırsatta dile getirmiştir. Eğitimin, karakterin şekillenmesinde ve tutkuların kontrol altında tutulmasında önemli bir yere sahip olduğunu belirtir.

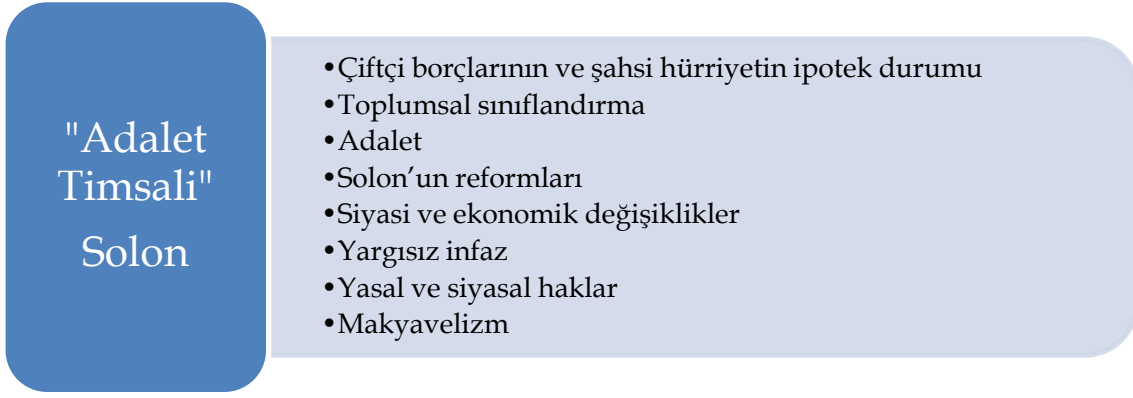
Plutarkhos'a göre gençlik dönemi de en az çocukluk dönemi kadar karakterin gelişiminde önem arz eder. Karakterin gelişimine ve yetişkinliğe kadar geçen döneme bu kadar önem vermesine rağmen bazı biyografilerinde hiç temas etmemesi ya da ayrıntılı irdelememesinin nedeni giriş kısımlarının zamanla kaybolması, bu konuda isteksiz olması ya da tarihsel olarak çok eski kişilerde yaşanan materyal eksikliği olabilir.

Şekil 1. Theseus ve Romulus karşılaştırmasında öne çıkan temalar

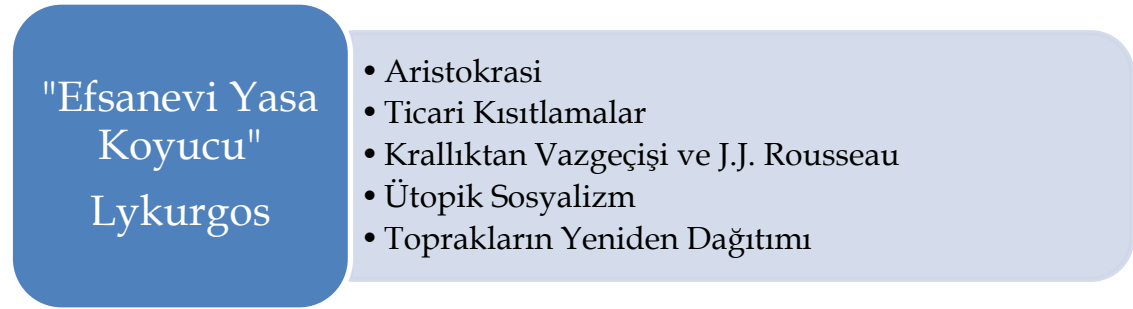
Theseus synoikismosu gerçekleştirerek zıt fraksiyonları bir araya getirmiştir. Antik Yunan'da birçok köyü bir şehir/şehir devleti oluşturmak amacıyla bir araya getirmiştir. Sadece synoikismosu gerçekleştirdiği için değil aynı zamanda kentte demokrasiyi inşa ettiği için haklı olarak değer görmüştür. Bazı yazarlara göre Theseus demokrasinin ilk uygulayıcısı değildir ve krallığı nedeniyle monarşiyi hiçbir zaman yıkmamıştır. Benim kanaatim Klasik Çağ'daki şekliyle demokrasinin temellerini atmıştır. Çünkü o Atina kralı olarak tek başına hüküm sürebilecekken bunu geri çevirmiştir ve yönetimi demokrasiye dönüştürmüştür. Halktan yana bir eğilim göstermiştir ve kendi salt egemenliğinden vazgeçmiştir. Soylular, çiftçiler ve sanatkârlar olmak üzere toplumu sınıflara ayırmıştır ve onlara çeşitli görevler vermiştir. Theseus böylece ülkesini farklı sınıflara ayırarak, medeniyetin ilk tohumlarını atan kral olarak tarihe geçmiştir. Theseus'a atfedilen önemli anayasal düzenlemenin açığa çıkardığı temel dönüşüm, aslında siyasal otoritenin bir tek kentte merkezileştirilmesidir. Böylece kabilelerin önceden bağımsız olarak yerine getirdikleri yönetim işlevlerinden bazıları, ortak sorumluluk alanına taşınarak, Atina'da toplanması öngörülen bir kurula devredilmiştir.

Plutarkhos'a göre Theseus'un demokrasiye, Romulusun'da tiranlığa yönelmesi değişik yönlerde doğru olsa da aynı hatadır. Çünkü ona göre hüküm süren birinin tek amacı tacını korumak olmalıdır. Bunu başarmanın yolu da uygun olanı korumaktan ziyade uygun olmayandan kaçınmaktır. Onun nazarında ne ödün veren ne de katı davranan başarılı sayılabilir. Biri hayırseverlik ve hoşgörü yüzünden demagog, diğeri bencillik ve insafsızlık yüzünden despot sayılıp eşit şekilde halkın nefretini kazanır.

Şekil 2. Solon'da öne çıkan temalar

Yunanistan artık birçok milletten oluşan, değişik yönetim biçimlerine sahip farklı şehir devletlerinin bir toplamıydı. Bu şehir devletlerinin birçoğu hükümdar ya da aristokrasi tarafından yönetiliyordu. Atina'nın kırılma noktası devlet adamı Solon tarafından MÖ 549'da uygulamaya konan, demokratik şehir devletlerinin yolunu açan anayasa ile bir tür demokrasi tesis edilmesi olmuştur. Kısaca Solon'un yasaları Yunan demokrasisinin temelini oluşturmuştur. Bu vesileyle şehir devletleri Yunanistan'ın kültürel merkezi haline gelmiştir. Filozofların devletin amacının ne olduğunu, ideal devleti oluşturan öğelerin neler olduğunu ve devletin nasıl yönetilmesi gerektiğini tartışabilecekleri entelektüel bir zemin oluşturulmuştur. Çiftçi borçlarının ve şahsi hürriyetin ipotek için kısıtlanmasını kaldırarak ona özgü olan borçların silinmesi durumu vatandaşların özgürlüklerini kabul etmek olmuştur. Borçlunun, borçlu olduğu kişiye ödeme yapmadığı zaman onun kölesi olduğunu öngören yasayı kaldırmıştır. Asillerin etkisini azaltmak için vatandaşlığı dört sınıf olarak belirlemiştir. Ayrıca bu sınıflara girmeyi doğuşa değil, maddi varlığa bağlamıştır. Var olduğu sürece adaleti sağlamayı görev edinmiştir. Plutarkhos'un onu karşılaştırdığı Publicola siyasi alanda Solon'u demokrasiyi düzenlemesi, yaptığı reformlarla Atina demokrasisinin temelini atması nedeniyle onu "adalet timsali" olarak göstererek ününü artırmıştır. Yaptığı siyasi ve ekonomik değişiklikler, daha sonraki reformların kolaylıkla tatbik edilmesini sağlamıştır. Hükümdarların atanmasında halkın gücüne başvurulması, sanıklara jüri üyelerine başvurma hakkının tanınması, halka hitap etme hakkı gibi birçok hakkı Solon vermiştir. Herhangi birinin gücü gasp etme girişiminde bulunması durumunda, Solon'un yasasına göre yargısız infaz yapılamazdı ve kişi ancak yargılanıp, mahkûm edildikten sonra cezalandırılabilirdi. Siyasi faaliyetlerinde Solon, gücü elde etmek ve muhafaza edebilmek amacıyla hile ve çeşitli oyunlara başvurarak makyavelist bir politika izlemiştir.

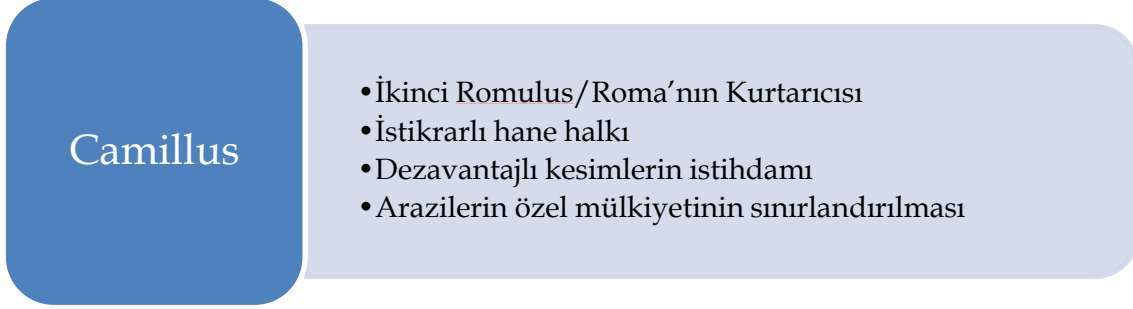

Şekil 3. Lykurgos'ta öne çıkan temalar

Lykurgos'un hükümeti düzenlemesi ve vatandaşlarını sınıflandırması katı ve aristokratiktir. Özgür insanlara ticaret ile ilgilenmeyi yasaklamıştır. Toplumda yerleştirmeye çalıştığı eşitlikçi düzende paranın zararlı olacağını düşünerek demirden öylesine ağır bir para bastırmış ki, büyüklüğü ile alakası olmayan alım gücü sebebiyle kimse ona sahip olmak istemeyeceğinden toplumda rüşvet, dolandırıcılık, lüks düşkünlüğü gibi yozlaşmalar görülmeyecekti. J.J. Rousseau Toplum Sözleşmesi'nde "yasa yapanlar yönetmemelidir, yönetenler de yasa yapmamalıdır" görüşünü ileri sürerken onu örnek göstermektedir ve Rousseau'nun bu gönderimi onun ülkesine adil ve tarafsız yasalar yapmak için kendi yönetme hakkını bir kenara bıraktığını göstermektedir (Rousseau, 2012: 38). Ortak yemek sofraları gibi araçları kullanması, toplumda eşitlikçi bir düzen tahsis etmeye çalışması ile adeta ütopyik sosyalizmi temsil etmektedir. Toprakların yeniden dağıtımı gibi düzenlemelere de yer vermiştir çünkü eşitlik genel olarak onun yönetim biçiminin bir temelidir.

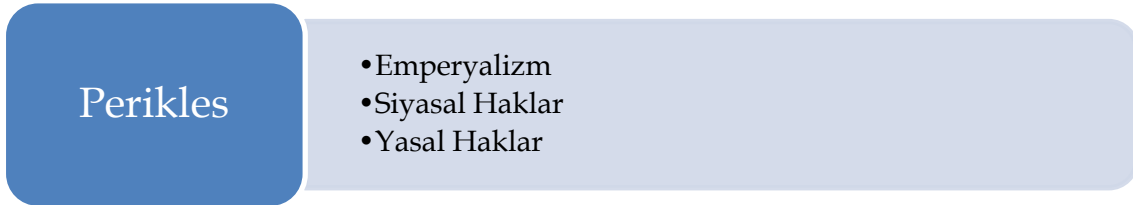

Atina'da bu gelişmeler yaşanırken Avrupa'da başka bir güç doğmuştu: Roma Cumhuriyeti. MÖ 510 civarında katı bir monarşinin devrilmesi ile kurulan Roma Cumhuriyeti'nde Nihayetinde Atina modeline benzer temsili bir demokrasi kurulmuştur. Halk tarafından yıllık olarak seçilen iki konsül ve onlara danışmanlık yapacak bir senato tarafından yönetilecek bir hükümet oluşturulmuş ve bir anayasa geliştirilmiştir. Bu sistemle yönetilen cumhuriyet sürecinde Kıta Avrupa'sında eyaletlerin çoğu ele geçirilerek Roma güçlendirilmiştir. İktidar mücadelesi veren çeşitli grupların yarattığı toplumsal kargaşa genişleyince MÖ 48'de Caesar kontrolü ele geçirmiştir ve böylece cumhuriyete son vererek fiilen imparator olmuştur. Roma bir kez daha monarşi ve hanedan yönetimine girmiştir. Bu yeni Roma İmparatorluğu Avrupa'nın büyük bir bölümünü gelecek beş yüzyıl boyunca yönetecekti (Kelly, 2017: 18-19).

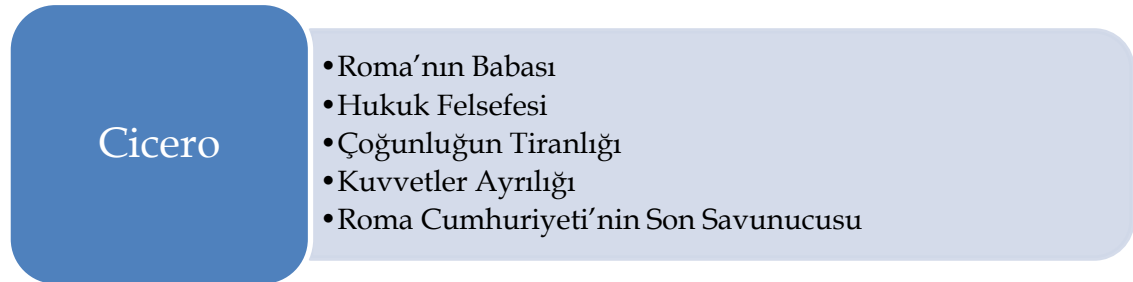
Şekil 4. Camillus'ta öne çıkan temalar

Roma diktatörlerini inceleyen yayınlarda çoğunlukla Caesar ve Sulla'ya yoğunlaşarak Camillus gözardı edilmektedir. Fakat o Roma'nın yetiştirdiği en büyük askeri dehalardan ve devlet adamlarından biridir. Roma'daki bekar erkeklerin savaş nedeniyle eşleri ölen dullarla evleneceği bir siyasi sistem kurarak istikrarlı bir hane halkı yaratmayı sağlamıştır. Daha önce vergiden muaf tutulan savaş yetimlerini istihdam ederek onları da vergilendirmiştir. Arazilerin özel mülkiyetini sınırlayan yasayı geçirmiştir. Buradaki istikrarlı hane halkı oluşturma çabasının ve dezavantajlı kesimlere yönelik politikalarının sosyal devlet oluşturma emaresi ve özel mülkiyeti sınırlandırma faaliyetini ise sosyalizmin çıkış amacı ortak mülkiyet anlayışına dayanan bir ekonomi oluşturma düşüncesinin emaresi olduğu düşünülebilir.

Şekil 5. Perikles'te öne çıkan temalar

Perikles Spartalılar ve Perslilerle olan mücadelelerinde emperyalist bir siyaset izlemiştir. Bütün vatandaşların siyasi haklara sahip olmasını sağlamıştır. Alt sınıflara kapalı olan memurluk işini herkese açmıştır. Uzmanlık gerektiren işler hariç tüm devlet memurluklarının seçimle değil kura ile belirlenmesi sistemini oluşturmuştur. Her yurttaşın anayasaya aykırılık nedeniyle bir yasa önerisine karşı dava açma hakkı tanımıştır.

Şekil 6. Cicero'da öne çıkan temalar

Roma İmparatorluğu sürecinin avukatı ve devlet adamı Cicero “De Republica” ve “De Legibus” isimli eserleri ile Roma tarihini yorumlayarak siyaset bilimine oldukça önemli katkılarda bulunmuştur. Roma siyasal düşüncesinin en önemli temsilcisi kabul edilmektedir. Hem Yunan hem de Roma dünyasına mensuptur ve iki dünyanın da temsilcisidir. Demokrasilerde bireyin yaşamının ve servetinin halkın elinde olduğunu, demokrasinin bozulmuş biçiminin ise yığının tiranlığı olacağını öne sürerek “çoğunluğun tiranlığı” gibi bir görüşü ortaya atmıştır. Siyaset biliminde çoğunluğun tiranlığı kavramı denince akla gelen ilk isim Tocqueville’dir. Ancak demokrasiye ilk kez “çoğunluğun tiranlığı” tanımını yakıştıran düşünür Cicero olmuştur. Plutarkhos eserinde “çoğunluğun tiranlığı” görüşünden bahsetmemiştir. Kuvvetler ayrılığı olmadan, cumhuriyetin yıkılmasının ardından gücün monarşiden tirana, tirandan aristokrasi sınıfa ya da halka, halktan yine oligarklar ya da tiranlar tarafından ele geçirileceği yani ‘hükümetin bir top gibi oradan oraya zıplayacağı’ fikrinden de Paralel Hayatlar serisinde bahsedilmemiştir (Kelly, 2017: 18-19). Caesar’ın tehlikeli tırmanışını ilk fark eden kişinin Cicero olması birçok siyaset bilimci tarafından onun tırmanışının öngörülebilir ve engellenebilir olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Cicero’nun dönemin en güçlü isimlerden Caesar ile boy ölçüşmesi Paralel Hayatlar serisinde detaylıca ele alınmıştır. Cicero Roma’nın Cumhuriyet döneminden monarşiye geçiş döneminde yaşamıştır ve dönemin siyasi olaylarının içinde bizzat yer almıştır. Onun siyasi bunalım içindeki Roma’da asıl amacı “Cumhuriyeti nasıl koruyabiliriz?” olmuştur. Cicero Roma’nın siyasi bunalımının kaynaklarının geçmişin geleneklerinden uzaklaşılmasında bulunduğunu düşünmüştür. Cumhuriyet için hukuku ön plana çıkaran Cicero, herkes tarafınca benimsenen, ortak ve herkesin boyun eğdiği hukuku “cumhuriyetin temel kurucusu” olarak ortaya koymuştur. Ona göre devlet; menfaat ve hukuk anlayışı ile bir araya gelmiş insan topluluğudur. Doğal hukuk teorisinin güçlü bir savunucusu olan Cicero, evrensel yasalara uyanın akla ve tanrısal iradeye uygunluğunu savunmaktadır. Yöneticilerin konuşan yasa, yasalarının susan yönetici olduğuna inanan Cicero, yönetimin ayakta kalması için: bilgelerin yasa yapmasını, özel mülkiyete saygı gösterilmesini, herkese eşit değil değerine ve niteliğine göre davranılmasını; kişinin kamusal insan olup kendini devletine adanması gerektiğini savunarak siyaset bilimi içerisinde yerini almıştır (Çetin, 2016: 52-53).

4. SONUÇ

Plutarkhos’un Paralel Yaşamlar’ı Eskiçağ Edebiyatı’nın belki de biçim olarak en estetik eserlerinden birisi olarak kabul edilmektedir. Bu ölümsüz klasik eser binlerce yıldır Eskiçağın en çok okunan ve beğenilen eserlerinden biri olmuştur. Bir Yunan bir Romalı dünyaca ünlü kişilerin karşılaştırmalı yaşamlarını aktaran yazar, binlerce yıl öncesinin özel yaşamları, aile ve akrabalık ilişkileri hakkında da bilgi vermektedir. Roma ve Yunan dünyalarının artık birleşmeye başladığı bir dönemin yazarı olan Plutarkhos bir anlamda “medeniyetler çatışmasının” bu ilk entelektüel örneğini yazarken yumuşak bir geçişle edebiyatın da buna katkıda bulunabileceğine inanmıştır. Bu çalışmada, biyografi yazını özelinde Plutarkhos’un siyasal yaşam açısından çok değerli eseri Paralel Hayatlara yer verirken aynı zamanda Plutarkhos’un biyografilere bakışına ve siyaset bilimine olan temaslarına değinilmiştir.

Tarihi, edebi, felsefi ve siyasi özellikleri ile Plutarch’s Lives geçen zamana rağmen halen değerini korumaktadır. O dönemin siyasi yaşamına ve çalkantılarına ışık tutması sebebiyle siyaset bilimi için de oldukça kıymetli bir eserdir. Konuyu anlamlandırması açısından, eserin yalnızca bir felsefi ve edebi eser değil aynı zamanda siyaset bilimine de kaynak oluşturan bir eser olduğu vurgulanmıştır. Bu alanda daha önce pek çalışılmamış olması sebebiyle bu çalışmanın daha sonra yapılacak olan çalışmalara rehberlik edeceği düşünülmektedir. Çalışmada siyaset bilimine dair anahtar kavramlar ve bağlam incelendiğinde, örneğin, Theseus’ta, demokrasi, siyasal otoritenin merkezileştirilmesi, sınıf ayrımı, teokratik meşruiyet, Romulus’ta kadın ve aileye dair yasalar, tiranlık, teokratik meşruiyet, Solon’da adalet, çiftçi borçlarının ve şahsi hürriyetin ipotek durumu, toplumsal sınıflandırma, Solon’un reformları, siyasi ve ekonomik değişiklikler, yargısız infaz, yasal ve siyasal haklar, makyavelizm, Lykurgos’ta yasalar, aristokrasi, ticari kısıtlamalar, ütöpik sosyalizm, toprakların yeniden dağıtımı, Camillus’ta istikrarlı hane halkı, dezavantajlı kesimlerin istihdamı, arazilerin özel mülkiyetinin sınırlandırılması, Perikles’te emperyalizm, siyasal haklar, yasal haklar, Cicero’da hukuk felsefesi, çoğunluğun tiranlığı, kuvvetler ayrılığı gibi kavramların net bir şekilde vurgulandığı görülmektedir.

KAYNAKÇA

Cambridge Dictionary. (t.y.). Procurator.

<https://dictionary.cambridge.org/tr/sözlük/ingilizce/procurator>

Çetin, Halis. (Eds.) *Siyaset Bilimi*, Orion Kitabevi, Ankara, 2016.

Kapani, Münici. *Politika Bilimine Giriş*. BB101 Yayınları, 2016.

Kelly, Paul, Farndon, John, Kishtainy, Niall, Pusca, Anca, Johnson, Jesper, Dacombe, Rod, Meadway, James, Weeks, Marcus (Eds.) *Siyaset Kitabı*. (Çev. Tarık Sadak), Alfa Yayıncılık, 2017.

Momigliano, Arnaldo, *The Development Of Greek Biography*, Cambridge, MA, 1993.

Plutarch. (1914). The Parallel Lives. Solon ve Publicola.

https://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Plutarch/Lives/Solon+Publicola*.html

Plutarch. (1914). The Parallel Lives. Lykurgos ve Numa.

https://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Plutarch/Lives/Lycurgus+Numa*.html

Plutark, *Plutark Yaşamları II*, (Çev. Mete, Meriç.), İdea Yayınevi, 2011.

Plutarkhos, *Theseus ve Romulus* (Çev. Çokona, İo) (3. baskı) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2020.

Plutarkhos. *Demosthenes ve Cicero* (Çev. Çokona, İo) (4. baskı). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2021.

Rousseau, Jean Jacques. *Toplum Sözleşmesi* (Çev. Günyol, V.) (4. Baskı) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2012.

Şenel, Alaaddin. *Siyasal Düşünceler Tarihi*, Bilim ve Sanat Yayınları, 1999.

Wikipedia. (t.y.) Suda. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Suda> (Erişim tarihi: 12 Mayıs 2022)